

2 MAART 2017

ThemaReeks 2017

Thema-bijeenkomst 12 april 2017

10 – 16 uur

Gebouw Stichting Praktijkleren – Amersfoort-Schothorst

Deeltijd in het hbo: op de schop...

Met onder meer aandacht voor zaken als:

- 'Versleten' artikelen in de wet voor deeltijd
- Toepassing artikel 7.27 (werkkring) – uitslag afstudeeronderzoek naar de praktijk ervan
 - Flexibilisering: wat zijn belemmeringen, ook voor werkplekleren
- Toekomstscenario's – meer mixen van bekostigd en privaat, met inzet van NLQF

Inleiding

Binnen de ThemaReeks is het op 12 april a.s. de beurt aan het onderwerp 'deeltijd in het hbo' om onder de loep te worden genomen. In vorige nieuwsbrieven van 2016 alweer is daarover al het een en ander gezegd, met het oog op deze bijeenkomst, en hebben we daarbij de volgende 'trigger' gebruikt:

Sinds de vorige eeuw is er niet zo gek veel veranderd aan de mogelijkheden die de wetgeving biedt voor het deeltijdse hbo, los van de experimenten die nu in gang zijn gezet. Kijkend naar allerlei artikelen van de WHW lijkt het erop dat de wetgeving niet meer lekker past bij de wijze waarop hogescholen deeltijdse opleidingen in de markt zetten. En dat zou toch eigenlijk wel het geval moeten zijn: wetgeving volgt (ook) de ontwikkelingen in de praktijk...

Denk aan eisen rond werkervaring, het gebruik van een modulaire opbouw, inzetten van contracten met student en werkgever, opnemen van duale constructies, deeltijdse Ad's aanbieden aan net-afgestudeerde mbo'ers, enz. Constructies 'vliegen daarmee de bocht uit'... met alle consequenties van dien.

Dus: hoe maken we de WHW weer up-to-date voor het deeltijdse hbo – of zijn er andere oplossingen te bedenken? Wat willen instellingen graag inbouwen in de deeltijdse aanpak, voor allerlei soorten doelgroepen en met allerlei vormen? En wat zijn dan belemmeringen?

Deze aandachtspunten vormen nog steeds de basis voor 12 april. Maar in de tussentijd is er wel weer van alles gebeurd. Uiteraard zijn de hbo-opleidingen die participeren in de experimenten rond het gebruik van leeruitkomsten en het laten inzetten van vouchers, druk bezig. Daarvan zullen we zeker een aantal ervaringen gaan meenemen, zoals ze tot nu toe zijn opgedaan.

De nadruk zal echter in het ochtenddeel liggen op de wetgeving zelf, om naar de relevante artikelen te kijken en te bezien welke zaken systematisch anders kunnen worden geregeld – met daarbij als casus de opmerkelijke uitkomsten van een afstudeeronderzoek naar artikel 7.27 (eisen werkkring).

Het middagdeel is vervolgens ingeruimd voor het nagaan welke koers de bekostigde hogescholen zouden kunnen gaan volgen om meer invulling te geven aan de vraag naar scholing bij werkenden

en andere doelgroepen, maar dan in een veel bredere zin dan nu. Veel daarvan gebeurt al, maar het is zoeken naar een meer formeel toegesneden aanpak, met ondersteunende wet- en regelgeving en aan te passen kaders (denk aan CDHO en NVAO). Daarmee is deze themabijeenkomst bij uitstek geschikt voor degenen die binnen het hbo bezig zijn om op diverse niveaus binnen een hogeschool een nieuwe, toekomstbestendige strategie op te stellen en uit te werken.

Onderwerpen

Verderop geven we een globale opzet van de dag, maar hier alvast een lijstje met onderwerpen die we de revue laten laten passeren op 12 april.

Geschiedenis deeltijd-hbo

Het is altijd goed om vooruit te kijken, maar dan wel eerst met een blik op 'waar we met deeltijd vandaan komen'. Een vorm van historisch besef, met artikelen en hun achtergronden (het waarom dus), kan bijdragen aan een zorgvuldig formuleren van nieuwe plannen. Vrijwel alle huidige artikelen in de wet dateren van de vorige eeuw, en niemand kan ontkennen dat in de tussentijd wel het een en ander is gebeurd.

Aandacht voor deeltijd-hbo

Daarnaast liep in die tijd de hbo-deeltijd best aardig, maar vooral door de zeer onstuimige groei in het voltijdse hbo is er nauwelijks door hogescholen geïnvesteerd in nieuwe deeltijdse vormen. Het private hbo sprong in deze markt, en richtte zich met succes op de vraag naar scholing die past bij het 'levenlang ontwikkelen'. Er kwam wel een nationaal hbo-netwerk, met subsidie van de overheid voor LLL-hogescholen (NL3H), maar ook daarbinnen zijn de mogelijkheden voor innovatie zeer beperkt.

Wetgeving

Vervolgens kan worden ingezoomd op een aantal artikelen die door de dynamiek op de arbeidsmarkt en de wijze waarop hbo-deeltijd (en ook duaal) vandaag de dag om invulling vragen.

Eis aan werkkring (artikel 7.27)

Op 12 april zal specifiek, als een interessante casus qua wetgeving, worden ingegaan op het artikel waarin staat dat voor een deeltijdse hbo-opleiding eisen mogen worden gesteld aan de werkkring van studenten. Dat is wat anders dan eisen die gelden voor de toelating, want daarvoor is een expliciete toestemming van OCW en opname in het register voor toelatingseisen nodig. Hier de tekst van dit artikel.

Artikel 7.27. Eisen werkkring

Het instellingsbestuur kan met het oog op de inschrijving voor een deeltijdse opleiding aan een universiteit of aan een hogeschool eisen omtrent het verrichten van werkzaamheden tijdens het volgen van de opleiding stellen indien de desbetreffende werkzaamheden in de onderwijs- en examenregeling als onderwijseenheden zijn aangemerkt.

In de afgelopen jaren zijn we als Leido voortdurend in allerlei onderzoeken tegen dit artikel aangelopen als het gaat om het toepassen ervan. Daarbij had iedere opleidingsmanager een eigen idee, een verschillende uitleg of een bepaalde reden om een en ander al dan niet in de praktijk te brengen. Ook was en is op de websites van hogescholen een groot aantal verschillende teksten te vinden, niet helemaal compleet of onduidelijk voor mensen die bij een bekostigde hogeschool een deeltijdse opleiding willen gaan volgen.

Om die reden hebben we enige tijd geleden een student hbo-rechten gevraagd binnen de afstudeeropdracht naar de wettelijke kant van dit alles te kijken. Dat onderzoek is inmiddels afgerond, met een oplevering van het rapport aan Leido. De betrokken student heeft met een aantal managers van deeltijdse opleidingen gesproken, niet om zichtbaar te maken dat er 'onjuist' wordt gehandeld, maar een scherper beeld te krijgen van waarmee men gewoon in de praktijk worstelt.

De deelnemers aan deze themabijeenkomst zullen ter voorbereiding de conclusies en aanbevelingen ontvangen. Hier alvast een paar stukjes uit het eindrapport.

Vraagstelling opdracht

In dit onderzoek wordt antwoord gegeven op de vraag: 'Welke aanbevelingen voor een rechtmatige toepassing van art. 7:27 WHW kunnen worden afgeleid uit een toetsing van het huidige beleid van hogescholen aan het juridische kader omtrent een werkvereiste bij de toelating voor deeltijdstudenten'

Knelpunten

Door de tenuitvoerlegging van dit onderzoek is een aantal opmerkelijke knelpunten aan de oppervlakte gekomen.

- Het probleem leeft niet bij hogescholen.
- Hogescholen hebben geen weet van een rechtmatige toepassing van art. 7.27 WHW.
- Hogescholen brengen verkeerde informatie naar buiten via de informatiekkanalen.
- Studenten kennen hun rechten niet.

(Voor deze knelpunten worden in het rapport concrete aanbevelingen gedaan.)

Conclusie (student)

Art. 7.27 WHW wordt mijns inziens verkeerd geïnterpreteerd wanneer deze regel geldt als toelatingseis. Een praktijkcomponent, wat gezien wordt als belangrijk onderdeel van een deeltijdstudie, kan gerealiseerd worden door tijdens de studie een werkverplichting te stellen. Wanneer studenten niet toegelaten worden tot een deeltijdse opleiding vanwege het niet hebben van een werkplek is er sprake van een (extra) selecterende maatregel aan de poort. In het verleden opgedane werkervaring dan wel een leerwerkovereenkomst tussen de werkgever, student en hogeschool zijn daarbij al helemaal uit den boze. Een student wijzen op de mogelijke gevolgen van het niet hebben van een werkplek of de studenten afraden te starten aan de studie zou hierbij een betere en gerechtvaardigde oplossing zijn.

Deze student zal op 12 april aanwezig zijn om het onderzoek verder toe te lichten. Samen met de aanwezigen worden de aanbevelingen doorgenomen, te koppelen aan concrete acties – relevant voor het moderniseren van het deeltijdse hbo qua regelgeving.

Huidige discussie rond deeltijd

Het zal degenen die zich met hbo-deeltijd bezighouden, niet zijn ontgaan dat binnen de Vereniging Hogescholen de aandacht groeit. Maar als het gaat om de huidige experimenten (leeruitkomsten en vouchers) is dat niet altijd in positieve zin. De voormalige directeur, Ad de Graaf, trapt de discussie af met een essay op deze punten, gevolgd door een inleiding van Thom de Graaf als voorzitter. In een vorige nieuwsbrief zijn deze uitingen behandeld.

Vervolgens konden de volgende acties worden geconstateerd:

- Fokke Aukema (deeltijd-HAN) reageerde via ScienceGuide op de stellingnames van Ad en Thom;
- Vervolgens pareerde Ad via hetzelfde kanaal de beweringen van Fokke;
- Tijdens een hoorzitting op 23 januari jl. van leden van het Algemeen Overleg voor het HO over de rol van de overheid bij de vormgeving van 'levenlang leren', mocht Fokke aanschuiven en kreeg hij uiteraard vragen over zijn gedachten en voorstellen.

We zullen aan deze zaken op 12 april (kort) aandacht besteden. In de bijlage vindt u over alle drie de acties de stukjes die op de website van ScienceGuide zijn verschenen.

De deelnemers aan de bijeenkomst op 12 april ontvangen meer informatie hierover, met een analyse van onze kant en een samenvatting van die hoorzitting. Het was namelijk interessant om te bezien hoe men vanuit de private markt, bij monde van de heer Verduyn als directeur van de NCOI, tegen allerlei aspecten van de wetgeving voor het kunnen vormgeven van het LLL aankijkt.

Naar de toekomst kijken...

Ter voorbereiding op de middagsessie zal aan de betrokkenen 'huiswerk' worden doorgespeeld, zo'n twee weken van tevoren. Het betreft een sessie waarin 'outside the box' zal worden gezien op welke wijze een deeltijdse hbo-opleiding binnen het bekostigde stelsel de basis kan vormen voor

het aanbieden van scholingsvormen voor degenen die om allerlei soorten redenen een certificaat, verklaring, diploma of getuigschrift nodig hebben. Dat kan dus gaan om een formeel papier maar in veel meer gevallen zit men te wachten op een zgn. niet-formele studie waarbij de kwaliteit, het niveau en de inhoud zijn gebaseerd op wat nodig is voor de betrokkene als functionaris en als persoon. Juist die combinatie zal in de komende jaren de sleutel zijn voor het weerbaar maken van bedrijven en van de mensen zelf.

Hier toch alvast een aantal 'steekzinnen' als basis voor de middagsessie, kort door de bocht:

- Bekostigde hogescholen die dat willen, moeten zich kunnen gaan bezighouden met de private markt door zelf een private onderwijsinstelling als business-partner te hebben.
- Een dergelijke instelling, met een eigen bestuur, kan binnen nieuwe kaders hiervoor op basis van de vraag naar scholing en de daarbij behorende calculatie met betrekking tot de kosten delen (ook wel kwalificaties genoemd: modules, programma's, leerlijnen, minoren, keuzevakken e.d.) aanbieden.
- Dergelijke niet-formele kwalificaties worden waar mogelijk gekoppeld aan het NLQF als een vorm van erkenning, mede op basis van de relevantie voor een bepaalde sector, bedrijfstak of branche.
- De overheid dient minder te focussen op een beleid waarbij vooral gekeken wordt naar de wijze waarop vooral formeel onderwijs (OCW) een bepaalde bijdrage kan leveren aan 'levenlang leren en ontwikkelen', en moet daarbij nadrukkelijk andere ministeries betrekken (EZ, VSW, SZW).
- Een staatssecretaris voor LLL zou geen overbodige luxe zijn..

Programma op hoofdlijnen

Hier het schema voor deze dag:

09.15 – 10.00 uur	Ontvangst, registratie en koffie/thee
10.00 – 10.15 uur	Toelichting / voorstelronde
10.15 – 11.15 uur	Deel 1 – geschiedenis deeltijd / wetgeving in het algemeen / doelgroepen
11.15 – 11.30 uur	Pauze
11.30 – 12.30 uur	Deel 2 – specifieke wetgeving / werkring / werkplekieren / relatie met duaal hbo en bedrijfsgericht opleiden
12.30 – 13.15 uur	Lunch
13.15 – 14.30 uur	Deel 3 – de toekomst van de deeltijd in het hbo - theorie
14.30 – 14.40 uur	Pauze
14.40 – 15.45 uur	Deel 4 – de toekomst van de deeltijd in het hbo - praktijk
15.45 – 16.00 uur	Afsluiting

Zakelijke mededelingen

De bijeenkomst vindt plaats in het gebouw van Stichting Praktijkleren, Disketteweg 11, Amersfoort-Schothorst – op loopafstand van het station aldaar, met voldoende gratis parkeerplaatsen in de buurt en bij het gebouw zelf.

Het maximale aantal deelnemers aan een themadag is 20, om zo praktisch mogelijk bezig te zijn en de kans te bieden aan een ieder om van elkaar te leren.

De kosten voor een themadag bedragen 80 euro excl. btw, voor alle materialen, catering en lunch.

Aanmelding kan plaatsvinden door een e-mail te sturen naar info@leido.nl.

Afmelding is zonder kosten mogelijk, uiterlijk een week voor de bijeenkomst zelf. Zo niet, dan wordt het genoemde bedrag in rekening gebracht (omdat wij uiteraard ook van tevoren zaken dienen vast te leggen).

Reactie op standpunten VH over aanpak flexibilisering deeltijd

Fokke Aukema (HAN) ¹

Bron: www.scienceguide.nl
1 december 2016

Vorige week publiceerde Ad de Graaf zijn essay over leven lang leren. Fokke Aukema (HAN) reageert op het essay en heeft zo zijn bedenkingen bij de 'doorbraak' die De Graaf wil. 'De conclusie dat experimenten op niets uit zullen lopen lijkt prematuur.'

Ad de Graaf roept op tot een doorbraak in het 'lerend leven' en de rol van hogescholen daarin. In een overzichtelijk en gedegen essay schetst hij de contouren van een plan en roept hij op tot discours. Een prachtige uitnodiging die vraagt om een bijdrage gezien het belang van de kwestie. De eerste aanzet daartoe hierbij in de vorm van drie dilemma's die essentieel onderdeel zijn van het discours, maar als zodanig wat onderbelicht lijken.

Dilemma I: Publiek-privaat

Een van de essentiële vraagstukken waar we in Nederland mee worstelen vloeit voort uit het naast elkaar bestaan van een publiek bekostigd en een privaat stelsel van kwalificerend hoger onderwijs. Dat zorgt voor een prisoner's dilemma. Je zou kunnen zeggen dat om marktverstoring te voorkomen, er een aantal regels is bedacht die de publiek bekostigde aanbieders benadelen. Bekostiging brengt naast lusten ook lasten met zich mee: bijvoorbeeld vestigingsplaatsbeginsel, macrodoelmatigheid, alleen diplomagerichte trajecten, vrijstellingen pas 'na de poort'.

Private aanbieders hebben weliswaar geen bekostiging, maar ook geen last van deze regulering en zijn daardoor in staat om flexibeler te opereren. Dat ligt niet aan de intenties van bekostigde instellingen, maar is een inherent bijeffect van het stelsel.

Er zijn allerlei pogingen ondernomen om dit te ondervangen, maar hier botsen belangen en ook opvattingen over de voor- en nadelen van marktwerking. Het is in feite een stelsel discussie. Niet voor niets zijn er zoveel veelal zichzelf herhalende rapporten nodig. Ook Rinnooy Kan zelf had 'en plein public' (studiedag 'Werken in deeltijd, 2014) grote twijfels over de uiteindelijke effecten van zijn eigen adviezen.

De experimenten vraagfinanciering zijn vanuit dit perspectief een verkenning voor een stelselwijziging met een andere verhouding tussen publiek en private financieringsstromen. En dan vooral in de vorm van een toename van private bijdragen aan diplomagerichte trajecten en een overheveling van publieke financiering naar het private domein. Dat brengt onmiskenbaar beweging: er is een intensief gesprek gaande tussen werkgevers(organisaties) en hogescholen en dat leidt ook tot iets zinnigs voor wat betreft de inhoud: vraagsturing en flexibilisering. Ik ben het met Ad de Graaf eens dat de eerste aanwijzingen voor de experimenten vraagfinanciering voor wat betreft duurzaam andere exploitatiemodellen weinig aanleiding geven tot optimisme.

Maar wat dan wel? De door Ad de Graaf voorgestelde doorbraak legt een soort 'knip' publiek-privaat bij de 30-plusser. Dat is wellicht een interessante stap en/of pragmatische en politiek-maatschappelijk haalbare oplossing, maar zoals Huib de Jong ook constateert is deze scheiding in doelgroepen geen echte oplossing. Onder andere omdat 'de doelgroep' niet statisch is en het probleem alleen verplaatst.

¹ Fokke Aukema is programmamanager HAN Deeltijdstudies en geeft in opdracht van het CvB leiding aan het toekomstbestendig maken van het opleidingsportfolio met onderwijs voor werkenden in een meerjarig programma dat loopt vanaf 2013.

Een andere oplossing is de publieke bekostiging exclusief te verbinden aan het behalen van een formele graad. Maar ook hier is dat een lastige graadmeter: hoe stel je vast dat iemand een graad wil behalen? En past dat bij gefaseerd en gepersonaliseerd leren?

Wellicht is een hybride oplossingsrichting denkbaar zoals we die ook in andere maatschappelijke sectoren (denk aan de zorgsector) zien, waar publieke en private financieringsmodellen veel meer door elkaar lopen? Dan is het niet óf publiek óf privaat, maar en-en. In die lijn is het recent door de Onderwijsraad geopperde 'persoonlijk post-initieel scholingsbudget' waaraan ook O&O-fondsen sector overstijgend bijdragen een kans.

Dilemma II: Doormodderen of doorbraak

De analyse die Ad de Graaf geeft is compleet, maar er is volgens mij ook wel aanleiding tot wat meer kritische introspectie. De opkomst van private aanbieders in het geaccrediteerde aanbod, en de sterke terugloop bij bekostigde instellingen hebben óók een oorsprong in onvoldoende gerichte inspanningen van hogescholen zelf. En soms was het een bewuste strategie; denk bijvoorbeeld aan het ontmoedigen dan wel afschaffen van verkorte trajecten n.a.v. 'Inholland'. Laten we ook niet vergeten dat deze terugloop plaatsvond in een periode waarin het voltijdonderwijs groeide als kool. Het accommoderen van die groei is een prestatie van formaat, en het is voorstelbaar dat de aandacht even niet uitging naar relatief kleine aantallen deeltijdstudenten.

En wat kunnen we leren van de ontwikkelingen in het veld? Studenten pleiten (via de bonden) voor 'flexstuderen'. De afgelopen jaren hebben private aanbieders zich in rap tempo ontwikkeld tot instellingen met een geaccrediteerd aanbod (een enkeling heeft ook de ITK, er worden lectoren aangesteld) van vele honderden geaccrediteerde Ad's, Bachelors en Masteropleidingen. Er is dus duidelijk ook vraag naar geaccrediteerde programma's die leiden tot een graad.

Werkgevers(organisaties) en studenten vragen meer maatwerk, kortere trajecten en ook flexibiliteit in de uitvoeringsorganisatie. Maar we moeten ook constateren dat er nog geen helder beeld is wat flexibilisering nu precies inhoudt, hoewel het soms gepresenteerd wordt als een soort Haarlemmerolie – goed voor alle kwalen. En dat leidt tot verschillende verwachtingen en beelden. Juist voor het voortschrijdend inzicht bij alle betrokkenen is een gefaseerde ontwikkeling heel heilzaam: het geeft ruimte en tijd om concepten te testen en te ontwikkelen.

Redenerend vanuit de innovatieleer is de deeltijdstudent te beschouwen als een hoogwaardige vraag, die hogescholen uitdaagt tot het vinden van nieuwe vormen. Ad de Graaf verwijst ook naar het innovatieve (on)vermogen van hogescholen om van 'binnenuit' te veranderen. Misschien zijn we wel getuige van een illustratie van het innovators dilemma mechanisme. De bestaande markt-leider zit gevangen in zijn eigen voltijds, bekostigd waardennetwerk. Vanuit een nieuw, maar als 'inferieur' ervaren marktsegment ontwikkelt zich een ander businessmodel en... een nieuwe markt-leider.

Dat pleit vanuit het perspectief van de bekostigde instelling voor een doorbraak, radicaal de bakens verzetten. Maar zijn onderwijsinstellingen daar goed in? KPMG schetst een beeld van een snel en sterk veranderende wereld waaraan onderwijsorganisaties zich slechts in incrementele stapjes kunnen aanpassen. En vraagt zich hardop af of dat afdoende is. Hoe liep het af met Kodak, Nokia, V&D? Een belangrijke aanbeveling van KPMG is om 'ruim baan' te geven aan vernieuwingsimpulsen vanuit studenten, medewerkers en werkveld. Precies daarvoor biedt het portfolio voor werkenden een uitstekend platform voor een incrementele benadering. Maar het gaat niet vanzelf.

Hogescholen die succesvol zijn in het revitaliseren van het portfolio voor werkenden, doen dat zonder uitzondering met heel veel extra effort in onderwijsontwikkeling én verbijzondering van sturing en bedrijfsvoering. De resultaten daarvan zijn zichtbaar (zo heeft de HAN voor het tweede jaar op rij dubbele groeicijfers in instroom) en wat mij betreft meer dan bemoedigend. Het kan wél. De conclusie van Ad de Graaf dat de experimenten op niets zullen uitlopen lijkt dan ook prematuur voor wat betreft de experimenten flexibilisering. Dat heeft misschien ook zijn oorsprong in het anders waarderen van het 'voortmodderen'. Juist waardering voor bestuurders, docenten en

anderen die elke dag kleine stapjes zetten lijkt gerechtvaardigd, ook gezien de concrete resultaten daarvan.

Elke doorbraak begint met een eerste stap. Om Minister Bussemaker maar eens te parafaseren toen zij kritiek op de voortgang uit de Tweede Kamer pareerde: er gebeurt tenminste iets.

Dilemma III: samen of apart

Er is een interessante dualiteit waar zowel Ad de Graaf als Huib de Jong aan refereren, maar ik vind het plan voor een doorbraak wat onbevredigend in de oplossing daarvoor. De dualiteit laat zich kernachtig samenvatten als 'samen of apart'.

Activiteiten voor een 'lerend leven' en het voltijdsonderwijs hebben een sterke inhoudelijke verbinding met elkaar, maar ook in de buitenwereld en in bijvoorbeeld de onderzoeksfunctie van hogescholen zijn deeltijd en voltijd geen gescheiden werelden. Vaak zijn docenten actief voor beide inrichtingsvarianten, en zijn er waardevolle 'kruisbestuivingen' die vragen om fysieke nabijheid en inhoudelijke verbinding. Deeltijdopleidingen zijn vaak vliegwiel voor verandering binnen de gehele instelling. Er is een grote groep die stelt dat het onderscheid VT/DT/Duaal zal verdwijnen en zal worden vervangen door concepten van gepersonaliseerd leren gebaseerd op leeruitkomsten.

Tegelijkertijd is er de brede erkenning dat 'de werkende' vraagt om een eigen benadering met alles wat daarbij hoort. In bedrijfsvoering én inhoud. Een ander businessmodel dus. Kortere, kwaliteitsvolle (geaccrediteerde?) trajecten, met het perspectief op het behalen van een formele graad via 'stapelen'. Waarbij het inbrengen van eigen ervaringen vanzelfsprekend en gemakkelijk is. (Leido²).

Daarvoor zijn (deels) andere voorzieningen en medewerkers nodig. Het vraagt om profilering en keuzes van hogescholen op het terrein van een lerend leven, ook door de vaak te beperkte schaalgrootte van de vraag op regionaal niveau. Om andere samenwerkingsverbanden tussen hogescholen en hogescholen en het werkveld – met een grotere responsiviteit. Past dat allemaal binnen één instelling? Samen én apart?

Het ervaringsgegeven waar Huib de Jong aan refereert - dat bekostigde hogescholen geen vanzelfsprekend voertuig zijn voor een marktgedreven benadering - pleit voor beperking tot de publieke taak en dito bekostiging. Toch is het 'lerend leven' een maatschappelijk opgave van bekostigde hogescholen, en zijn voltijd en deeltijd 'slechts' inrichtingsvarianten die leiden tot hetzelfde diploma, dat getekend wordt door dezelfde examencommissie.

Dit 'samen of apart' weerklinkt in allerlei andere discussies: wel of geen aparte croho's, wel of geen bekostiging, wel of geen aparte examencommissies, kwaliteitszorg, OS/OER enzovoort. Ook de

² Interessant om onlangs het volgende te lezen op internet. Een visionaire directeur?

'Zelf je broek ophouden, dat is de toekomst' (ma 19 dec 2016, 11:07)

Steenspil, de school in Halsteren voor vmbo en beroepsgerichte mavo, bereidt leerlingen voor op een steeds sneller veranderende toekomst met ondernemend onderwijs. Steenspil leert ze de vaardigheden die nodig zijn om toekomstbestendig te zijn. Leerlingen ontwikkelen zich in vier jaar tot een jonge professional die succesvol naar het mbo gaan en daarna wellicht naar het hbo.

Patrick van der Pijl, directeur van Steenspil heeft daar een duidelijke mening over: "Kinderen van nu krijgen te maken met een andere arbeidsmarkt. Hoewel er een grens is aan het aantal kleine zelfstandigen (zzp'ers) of liever zelfstandige professionals, worden veel kinderen zelfstandige beroepsbeoefenaar. Om jezelf staande te houden in een bewegende samenleving die sneller dan voorheen verandert, moet je je eigen broek kunnen ophouden. De verzorgingsstaat is verleden tijd, dat zien we overal om ons heen."

Kansen creëren

"Je eigen broek op houden vraagt iets van je. Je wilt de regie hebben over je werk, de tijden dat je werkt en voor wie je werkt. Ondernemend zijn, kansen creëren, zelfbewustzijn en zelf je weg kiezen horen daarbij," vervolgt Van der Pijl. "Ondernemend onderwijs leert de leerlingen niets over boekhouden of ondernemingsvormen, ondernemend onderwijs leert leerlingen hoe ze zichzelf presenteren, hoe ze nadenken over het leven, hoe ze zelf de regie over hun leven houden, en niet de werkgever. Het gaat over wat wil ik, wat kan ik, wat weet ik, wie wil ik zijn."

vraag hoe dit type activiteiten te positioneren gaat vaak over samen of apart: een domein oriëntatie waarbij alle activiteiten op domeinniveau geclusterd zijn (VT, Lerend leven en onderzoek), of juist een doelgroep oriëntatie waarbij de doelgroep leidend is in het organisatiemodel.

Tenslotte gaat het ook over samen of apart tussen bekostigde hogescholen, tussen bekostigde en private instellingen en natuurlijk samen(werking) met het werkveld. Vanuit het werkveld zijn er verschillende verwachtingen; hogescholen worden soms vooral gezien als kwalificerend bedrijfsopleiders ('u vraagt – wij leiden op') maar ook als partners met een brede samenwerkingsagenda die zich niet beperkt tot 'lerend leven' maar bijvoorbeeld eveneens onderzoek bevat.

Tenslotte is er het gegeven dat er grote verschillen zijn tussen doelgroepen en sectoren. Bijvoorbeeld in het belang dat gehecht wordt aan het behalen van een graad versus beroepskwalificatie. Het is noodzakelijk om ook hier een balans te vinden tussen 'samen' of gemeenschappelijkheid en recht doen aan 'apart' of verschillen. In regelgeving, dynamiek en wellicht ook bekostiging. Experimenten moeten ook daar ruimte voor bieden.

Reactie Ad de Graaf op standpunten van Fokke Aukema (HAN)

Bron: www.scienceguide.nl
13 december 2016

We kunnen lang praten over een leven lang leren, maar laten we nu ook keuzes maken. Dat is de strekking van Ad de Graaf's reactie op Fokke Aukema en Vivian Hemmelder.

In zijn reactie op mijn essay 'Hogescholen voor een lerend leven' beschrijft Fokke Aukema drie dilemma's. De dilemma's zijn herkenbaar en de uitdaging is om de juiste keuzes te maken om door te kunnen pakken. Maar ik stel vast dat mijn keuzes nadere toelichting verdienen.

Keuze 1: het onderscheid initieel - postinitieel

Wanneer je nadenkt over 'Hogescholen voor een lerend leven' dan begin je bij diegenen waarvoor je het doet. Dat zijn jonge of oudere studenten dan wel werknemers of werkzoekenden. En voor het gros van de lerende mensen zal de leeromgeving voor de jongere student een andere (moeten) zijn, dan voor de wat oudere in zijn of haar latere lerende leven.

De jonge student is gebaat bij een opleiding die wordt afgerond met een diploma, een graad als uitdrukking van een brede ontwikkeling die succesvol is afgerond. Is dit ouderwets? Neen hoor! Ondanks alle mooie verhalen over flexibiliteit zal de arbeidsmarkt hier de komende periode nog steeds om vragen. Ook in 2032. Natuurlijk zijn er uitzonderingen, maar dat zijn – wat het woord al zegt – uitzonderingen.

Flexstuderen in de betekenis van 'hop on hop off' onderwijs oftewel je volgt een module, je doet even iets anders, je volgt weer een module en dan haal je na verloop van tijd een diploma, is niet bevorderlijk voor een samenhangend programma en het behalen van een diploma. De ervaringen met de Open Universiteit maar ook met het private onderwijs (wederom m.u.v. enkele niches) laten de gebreken van het 'hop on hop off' onderwijs zien.

Evenmin heb ik veel affiniteit met het 'gepersonaliseerde leren', althans voor de jonge student. Mijn bezwaar richt zich natuurlijk niet op het aandacht hebben voor de persoonlijke talenten van de individuele student. Vanzelfsprekend moet er aandacht zijn voor maatwerk dat aansluit bij die talenten. Maar in de actuele discussie gaat achter het begrip gepersonaliseerd leren vaak de ontkenning schuil van het gegeven dat het gros van onze jonge studenten structuur nodig heeft. Gepersonaliseerd leren daarentegen past in de traditie van het 'leren-leren' concept, het competentiegericht onderwijs, het flexstuderen en de relativering (soms ontkenning) van de betekenis van het onderwijzen.

In mijn eerdere essay 'Wegwijzers naar #hbo2025' schrijf ik over de meerwaarde van ons onderwijs het volgende. "Is het een bibliotheek of moderne zoekmachine vol met data waar naar hartenlust door de onderwijsconsument uit kan worden gegrapt? Of is het veel meer dan dat? Zijn er pedagogen en leermeesters die helpen, begeleiden en sturen in de persoonlijke ontwikkeling? Ik mag het hopen".

En in zo'n omgeving kunnen de drie samenhangende functies socialisatie, kwalificatie en persoonswording het best tot hun recht komen. Dus niet 'hop on hop off'. Biesta sprak recent terecht: 'de school is geen winkel'. En vorige week nog verwees Vincent Tinto, gerenommeerd Amerikaans onderwijskundige, in zijn toespraak over studiesucces bij de Vereniging Hogescholen naar het belang van leergemeenschappen voor studiesucces.

Voor de ouderen (nou ja, vanaf een jaar of 27 dan wel 30) ligt dat echt anders. Zij hebben een langere persoonlijke geschiedenis, hebben meer specifieke leervragen, richten zich vaak op korte cursussen, kunnen op basis van verworven competenties vrijstellingen aanvragen en hun kennis valideren. Hun scholingsbehoefte is post-initieel, ook als het gaat om de mbo'er die een bachelor-diploma wil verwerven. Gepersonaliseerd leren is op deze groep wél van toepassing en je zult anders omgaan met de invulling van de functies socialisatie, kwalificatie en persoonswording. De rol van de docent zal een andere zijn. Kortom, het gaat om een wezenlijk andere doelgroep dan de 18-plusser.

In het recente artikel van Vivian Hemmeler van de Nationale Denktank 2016 wijst ook zij op dit onderscheid wanneer zij over de regulering van de opleidingen schrijft: "Dit is goed voor het jongerenonderwijs omdat het ervoor zorgt dat iedereen een stevige basis krijgt, maar problematisch voor de werkende Nederlander."

Ik ben het met Fokke Aukema en Huib de Jong eens dat het niet gaat om twee doelgroepen die elk op zichzelf een eigen soort homogene samenstelling heeft. Maar als het gaat om de ontwikkelingsfase van de onderwijsvragenden en hun leerbehoeftes is dit onderscheid verre te prefereren boven de knip tussen voltijd en deeltijd.

Keuze 2: hybride

Volgens Fokke Aukema is het naast elkaar bestaan van publiek en privaat bekostigd hoger onderwijs één van de essentiële vraagstukken waar we mee worstelen. Het klopt dat je bij het dossier *leven lang leren* direct aanloopt tegen de vraag wat de reikwijdte is van de verantwoordelijkheid van de overheid. En dat spitst zich dan toe op de bekostiging.

In dat dilemma kies ik ervoor om uit te gaan van het bestaande. Er zijn twee systemen met elk hun eigen kenmerken, sterktes en zwaktes. Zo is het gros van het private hoger onderwijs goed in het aanbieden van cursussen en slecht in het aanbieden van diplomagerichte programma's waarbij jonge studenten daadwerkelijk het diploma halen. En bij het bekostigde is het net andersom. Verder volgens haast ik me te zeggen dat er uitzonderingen op deze regel zijn, maar als je betrokkenen recht in de ogen kijkt, dan zullen ze het beamen.

Is dat naast elkaar bestaan nu een last of juist een kracht? Ik kies voor het laatste. Het is helemaal niet nodig om een stelsel discussie rond publiek-privaat te voeren maar we moeten nadenken hoe je hier op een vruchtbare manier op voort kunt borduren. En in mijn essay ontwikkel ik een voorstel dat concrete invulling geeft aan de gedachte van Aukema om publieke en private financieringsmodellen meer door elkaar heen te laten lopen.

Daarbij maak ik wel een onderscheid tussen het initiële hoger onderwijs voor jongeren en het post-initiële en wel om twee redenen. De eerste is dat het initiële onderwijs geen 'hop on hop off' onderwijs kan en mag zijn (keuze 1) en dat 'hop on hop off' bekostiging in de vorm van vouchers hier dus ook niet bij past. De tweede reden is dat het naast elkaar bestaan van privaat en publiek gefinancierd onderwijs eerder als kracht dan als zwakte kan worden beschouwd. Ook daarom is er geen enkele reden om het privaat *initieel* onderwijs te bekostigen, omdat dan alles publiek is en de kracht van het onderscheid verdwijnt.

Anders ligt het dus voor het post-initiële onderwijs. Zoals ik betoog in mijn essay (pg. 28) is de doelgroep hiervan zeer divers en zal het scholingsaanbod ook zeer verschillend moeten zijn. Veel meer cursorisch, met vrijstellingen, gefaseerd, blended, soms expliciet gericht op een diploma.

De bekostigingsverantwoordelijkheid van de overheid is hiervoor anders dan voor het initiële traject en kan worden vormgegeven door een combinatie van vouchers en fiscale maatregelen. En omdat de overheid heeft gekozen voor een leerrecht dat inhoudt dat alle Nederlanders een bachelor en een master opleiding tegen een lage prijs (wettelijk collegegeld) mogen volgen, ligt het voor de hand dat diegenen die nog niet van dat recht gebruik hebben gemaakt, recht hebben op een aantal

vouchers. Het ligt dan voor de hand dat die vouchers ook kunnen worden ingewisseld bij het private onderwijs. Voor de details verwijs ik naar mijn essay.

Kortom, het is verstandig het onderscheid tussen privaat en publiek bekostigd onderwijs als gegeven te nemen, met een erkenning van de uiteenlopende sterktes en zwaktes en weg te blijven van een stelseldiscussie. Het is niet nodig, disfunctioneel en onnodig verdragend.

Keuze 3: de doorbraak

De discussie over een leven lang leren speelt al heel lang en er wordt meer over wordt gediscussieerd dan dat er voortgang is. Ik ben het eens met Fokke Aukema dat de experimenten met leeruitkomsten zinvol zijn. Maar de kaders zijn beperkend en bieden niet de mogelijkheid om het brede terrein van het leven lang leren te bestrijken. Het zijn en blijven diplomagerichte trajecten waarbij de regelgeving het niet toestaat in te spelen op de vraag naar korte cursussen in het kader van het 'leven lang leren'. Dus kies ik voor enige pragmatiek om op korte termijn tot een doorbraak te komen.

Om te beginnen kun je lang praten over het al dan niet hanteren van een leeftijdsgrens vanuit de redenering dat beide doelgroepen (18-plus en 30-plus) niet homogeen zijn. Maar als je het stelsel niet helemaal op zijn kop wilt zetten en onverantwoorde keuzes om dan maar alles te flexibiliseren met studiepunten – of voucherbekostiging – wilt vermijden, dan ontkom je niet aan een leeftijds-criterium. Of dat dan bij 27 jaar of bij 30 jaar ligt, dat zal de uitkomst van een politiek proces zijn.

Je kunt ook lang praten over het niet geconsumeerde leerrecht en de omvang van de vouchers waar iemand dan op latere leeftijd nog recht op heeft. Laten we dat gesprek maar snel voeren.

Vervolgens kun je lang praten over een scholingsfonds, een 'persoonlijk postinitieel scholingsbudget' en/of een afgedwongen vrijwillig samen gaan van alle sectorale O&O-fondsen. Tot op heden wordt hier meer over gesproken dan dat er gehandeld wordt. Kortom, als daar ontwikkelingen plaatsvinden, dan is dat mooi meegenomen. Maar om daar nu op te wachten....

En je kunt lang praten over het derde dilemma van Fokke Aukema: 'samen of apart'. Waarom niet 'samen én apart'? Elke hogeschool kan en zal voor zichzelf uitmaken of het bij de maatschappelijke opdracht en het profiel van die hogeschool behoort of hierin wordt geïnvesteerd, hoe het wordt georganiseerd en met wie wordt samengewerkt.

Maar laten we snel keuzes maken en ons inzetten voor een snelle doorbraak die past bij de emancipatoire functie van het hbo.

Overheid moet Leven Lang Leren faciliteren (hoorzitting Tweede Kamer)

Bron: www.scienceguide.nl
24 januari 2017

Onderwijswet- en regelgeving moet flexibeler worden om Life Long Learning-proof te worden. Dat bleek bij de uitgebreide hoorzitting over Leven Lang Leren in de Tweede Kamer.

In de parlementaire enquêtezaal was het de hele dag een komen en gaan van onderwijsdeskundigen die hun visie op dit thema – in aanloop naar de verkiezingen van maart – voor het voetlicht konden brengen bij parlementariërs van VVD, PvdA, D66 en ChristenUnie.

In de sessie over het hoger onderwijs schoven Ancella Evers (coördinator Associate Degree Office-management bij hogeschool Windesheim), Fokke Aukema (directeur deeltijd van de HAN) en Eric Verduyn (directeur NCOI en NRTO) aan en dat leverde een geanimeerde discussie op.

Met name de vraag van Paul van Meenen (D66) of particuliere aanbieders aan *cherry picking* doen bij het aanbieden van lucratieve opleidingen deed de gemoederen oplopen. Verduyn stelde dat het voor niet bekostigde opleidingen moeilijk is om op elk gebied een betaalbare opleiding neer te zetten, maar dat zij veel kosten-effectiever werken dan de publieke instellingen; een bacheloropleiding zou bij hen twee keer zo goedkoop worden aangeboden als die van de bekostigden. Aukema

reageerde door te stellen dat op zijn instelling het aantal contacturen veel groter is, alsmede de slagingspercentages.

Meer aansluiten op behoefte van werknemers

Waar de genodigden elkaar wel vonden was in de noodzakelijke veranderingen om Leven Lang Leren (LLL) vanuit de overheid gefaciliteerd moet worden. Verduyn benadrukte in zijn bijdrage dat de manier waarop het huidige onderwijs is vormgegeven in veel gevallen niet aansluit op de wensen en behoeftes van werknemers.

Erkende opleidingen worden door het onderwijssysteem in een mal gedwongen, terwijl die manier van toetsing en (klassikale) leervormen juist hetgeen is waarop zij eerder stukliepen. Aanpassing of flexibilisering van wetgeving zou een uitkomst bieden om het aanbod meer aan te laten sluiten op de wensen van een belangrijke doelgroep die momenteel vaak uit angst niet kiest voor bij-, op- of omscholing.

Ook op het gebied van bewustwording is er volgens Verduyn veel te winnen. Maar 3 tot 6 procent van de werknemers ziet het volgen van een opleiding als een uitkomst om hun carrière toekomstperspectief te bieden. Er ligt een belangrijke taak om nut en noodzaak van LLL bij een grotere groep onder de aandacht te brengen.

Meer vrijheid voor opleidingen

Aukema lichtte zijn op ScienceGuide gepubliceerde visie toe. Opleidingen worden in een LLL-setting steeds meer modulair aangeboden en studenten doen langer over zo'n traject. De overheidssturing op vier- of vijfjaars slagingspercentages voor diploma's sluit daar niet op aan.

Opleidingen moeten volgens Aukema meer vrijheid krijgen en nemen om opleidingen zo in te richten dat zij aansluiten bij de doelgroep en ook te kijken welke toetsings- en diplomavormen daarbij passen, waarbij ook kan worden gedacht aan (deel)certificaten. "De eisen voor een onderwijsarrangement zijn voor 17-jarige havisten heel anders dan voor iemand van midden 30 met 5 tot 10 jaar ervaring", aldus Aukema.

Successen met de Associate Degree

Evers ging in op het succes dat zij op Windesheim met de Associate Degrees behaalt. In deze vorm kunnen MBO'ers voor wie een HBO-bachelor te zwaar is of te lang duurt in een korter traject van twee jaar een 'niveau 5' certificering krijgen (ter vergelijking: een hbo-bachelor is niveau 6).

Hier is vraag naar vanuit studenten én het werkveld en de eerste groep studenten die een Associate Degree heeft gevolgd laten uitstekende resultaten zien; veel beter dan van studenten van reguliere bacheloropleidingen. Deze opleidingen worden momenteel alleen nog niet in deeltijdvariant aangeboden, waardoor het makkelijker te combineren is met een baan. Op korte termijn wordt hier waarschijnlijk wel mee gestart, waarmee het een waardevolle aanvulling op het LLL-aanbod zou kunnen zijn.

Ook andere sprekers op de hoorzitting, waaronder (bijzonder) hoogleraren als Andries de Grip (directeur ROA), Marc van der Meer (Onderwijsarbeidsmarkt), Renée van Schoonhoven (Onderwijsrecht) en Wim Groot (programmamanager TIER), benadrukten dat onderwijs in een LLL-setting andere vormen vraagt dan het regulier onderwijs dat aan reguliere jonge studenten wordt aangeboden.

Met name aan de onderkant van het onderwijsbestel zijn veel mensen gebaat bij om- en bijscholing, maar zij kunnen in het reguliere onderwijssysteem niet uit de voeten. Dat geldt overigens ook voor havisten en vwo'ers die nooit een hbo of wo-opleiding hebben gevolgd of afgerond. Waarschijnlijk kunnen zij op latere leeftijd relatief eenvoudig een opleiding doen, zeker wanneer deze flexibeler zijn en qua vorm meer ingericht op hun wensen.